

PRATARMĖ

Estetinių ir meninių vertybių pasaulis arba, kitaip tariant, plati *estetiškumo* raiškos sritis, yra ta ypatinga kultūrinio universumo dalis, kuri jungia visų civilizacijų atstovus, kadangi atspindi visų rasių ir tautybių žmonių, pajėgiančių jausti natūralų potraukį grožiui, dvasinius poreikius. Tikrą grožį įstabių vaizdinių pavidalu įkūnijantis įvairių civilizacijų ir tautų didžiųjų meistrų sukurtas menas visada išsiskiria tam tikru neapibrėžumu ir slėpiningumu, todėl jame slypinčios prasmės skirtingais pavidalais skleidžiasi žmonijos kultūros istorijos tėkmėje. Jis nėra lengva net jautriausiems suvokėjams iki galo suvokti, racionalizuoti ir dar sunkiau adekvačiai aprašyti žodžiais. Giliausių autentiško meno sluoksnių suvokimui būtina humanitarinė kultūra, išlavintas estetinis skonis, gebėjimas perprasti stubinančios sudėtingiausių spalvų, linijų, formų ir idėjų įvairovės meninę kalbą.

Dabartinis estetikos mokslas, atspindėdamas pagrindines dabartinės humanistikos tendencijas, yra nevienalytis, kadangi skleidžiasi dviem pagrindiniais pavidalais: *filosofinės estetikos* ir *menotyrinės estetikos*. Pirmoji – *filosofinė estetika*, glaustai tariant, yra požiūris į estetinių reiškinių pasaulį „iš viršaus“; iš pačių bendriausių pamatinių filosofinio mąstymo principų, o antroji – *menotyrinė estetika* – „iš apačios“; tai yra iš konkrečios empirinės meno praktikos teorinių dėsnų apibendrinimo.

Filosofinė estetika pirmiausia orientuojasi į juslinį estetiškumo, grožio, harmonijos, o meno filosofija – į tiesos pažinimą. Sutelkdama savo dėmesį į svarbiausius filosofinius teorinius ir metodologinius meno pasaulio tyrinėjimo klausimus, meno filosofija estetikos mokslo objektui diferencijuojantis vis dažniau perima iš jo filosofinės „metateorijos“ vaidmenį kitų meno fenomeną tyrinėjančių mokslų atžvilgiu. Ji stengiasi apibendrinti svarbiausias filosofines ir menotyrines žinias apie meno fenomeną apskritai, tai yra siekia sujungti filosofinį požiūrį į meną su konkrečia empirine medžiaga, kurią teikia su empirine medžiaga glaudžiau susiję menotyriniai ir taikomieji mokslai (meno teorija, meno istorija, meno kritika, konkrečioji meno sociologija, konkrečioji meno psichologija ir pan.). Laikantis tokio konceptualaus visuminio filosofinio požiūrio atsiranda naujų galimybių vientisam meno pasaulio apmąstymui, svarbiausių jo būties ir socialinio funkcionavimo mechanizmų ir vidinės struktūros dėsnų pažinimui ontologiniu, epistemologiniu ir socialiniu aspektais. Meno filosofija taip pat suteikia tvirtus teorinius ir metodologinius pagrindus visų meno rūšių: architektūros, skulptūros, tapybos, taikomosios dailės, literatūros, poezijos, muzikos, kaligrafijos, sodų meno, choreografijos ir kt. menų būties, sandaros, raiškos formų filosofinei analizei.

Dabartinėje humanistikoje o taip pat grožio, estetiškumo, harmonijos bei kitas teorines problemas gvildenančioje estetikoje ir meno filosofijoje ryškėja itin daug sudėtingiausių virsmų, kurie atspindi Friedricho Nietzsche'ės išpranašautą globalų tradicinės vertybių sistemos pervertinimą. Šios slinktys taip pat siejasi su radikaliu postmodernistiniu kriticizmu, dabartinių humanistinės pakraipos mokslininkų noru radikaliai peržiūrėti eurocentristinių teorijų įtakotą pastaruosius kelis šimtmečius Vakaruose viešpatavusią įvairių civilizacijų indėlio į pasaulinės kultūros, estetinės minties ir meno istoriją viziją.

Kita vertus, gvildendami postmodernistinio kriticizmo sutelktus dabartinės estetikos ir meno filosofijos virsmus, turime kalbėti ne tik apie požiūrių, metodologinio instrumentarijus, tyrimo strategijų, tačiau ir esminę tradicinių tyrinėjimo laukų kaitą, daugybės anksčiau akademinio mokslo nuošalyje buvusių naujų probleminių tyrinėjimo erdvių iškilimą, kurį regime ir šiame septintame „Estetikos ir meno filosofijos“ tyrinėjimų“ serijos Lietuvos ir užsienio autorių straipsnių rinkinyje. Šiandien estetikai ir meno filosofijai išgyvenant radikalius tyrinėjimo laukų transformacijos procesus, skverbiantis į įvairias anksčiau nuošalyje buvusias ir kasdienybės sritis, svarbu suvokti gelmines šių pokyčių priežastis bei pasekmes tolesnei estetinės minties ir meno filosofijos raidai.

Minėtos slinktys pirmiausia siejasi su dabartinei technogeninei civilizacijai būdingu informacinės revoliucijos ir medijų galios iškilimu, taip pat itin glaudėjančia skirtingų civilizacijų estetikos, meno filosofijos ir meno tradicijų sąveika. Dabartinei estetikai ir meno filosofijai būdingos *antiklasikinės* ir *antieurocentrinės* nuostatos, atsiribojimas nuo į visuotinumą pretenduojančių klasikinės Vakarų racionalistinės filosofijos ir pamatinių modernistinės estetikos principų, logocentrizmo, priešastinio determinizmo, linijinės istorijos ir laiko sampratos. Todėl pastaraisiais šimtmečiais viešpatavusi pirmiausia Mesopotamijos, Egipto, graikų, romėnų ir menkiausiai Bizantijos bei islamo civilizacijų laimėjimais besiremianti klasikinė Vakaruose vyravusi estetika ir meno filosofija patiria esminius pokyčius. Ryškėja daugelio pamatinių perdėm racionalizuotų klasikinės Vakarų estetikos ir meno filosofijos nuostatų krizės požymiai, Rytų Azijos, Indijos, juodosios Užsacharės Afrikos, ikikolumbinės bei Lotynų Amerikos civilizacijų estetikos ir meno tradicijų įtakos augimas. Taip pat bręsta naujos estetikos ir meno filosofijos probleminių laukų *kultūrologizacijos* tendencijos, kurios tiesiogiai siejasi su tyrinėjimo objektų slinktimis link kultūros tyrimų problematikos.

Kadangi dabartinis post-modernus menas keičiasi nepaprastai greitai ir teorinė mintis ne visuomet pajėgia adekvačiai apmąstyti šių slinkčių poveikį totaliai suprekinto pasaulio vartotojui bei naujausių atvirai konfrontuojančių su tradicija meno formų poveikį estetikos bei meno filosofijos raidai. Šiame rinkinyje pateiktuose poleminiuose straipsniuose įvairiais aspektais gvildinamos filosofinės

problematikos estetinio tendencijos, teorinė naujų realiųjų atsiradimo refleksija dabartinėje estetinėje sąmonėje, tyrinėjamas globalizacijos procesų poveikyje ryškėjantis įvairių civilizacijų estetikos ir meno filosofijos tradicijų suartėjimas ir naujų mokslinio pažinimo laukų iškilimas. Ypatingas dėmesys leidinyje skiriamas dabartinės estetikos ir meno filosofijos tyrinėjimo objektuose atsiskleidusioms metamorfozėms, aptariama neeuropinių tautų estetikos ir meno tradicijų, elektroninių *medijų* įtaka dabartinės estetikos ir meno filosofijos problematikos pokyčiams.

Šioje knygoje, sudarytoje iš žymių užsienio mokslininkų ir įvairioms aukštosioms Lietuvos mokykloms bei mokslinio tyrimo institutams atstovaujančių tyrėjų, pagrindinis dėmesys sutelkiamas į aktualias teorines dabartinės estetikos ir meno filosofijos problemas. Deja, šio tomo leidybos procesas nutrūko dėl „Krontos“ leidyklos, kurioje šis leidinys turėjo išeiti, bankroto. Tačiau akivaizdu, daugelis jame išsakomų idėjų neprarado savo aktualumo, o paskiros – pirmą kartą įvedamos į lietuviškąjį mokslinį diskursą. Knyga susideda iš trijų pagrindinių dalių, Priedo ir papildomos informacinės medžiagos.

Pirmoje dalyje François Jullieno, Mark W. Roskillo, Antano Andrijausko, Viktoro Byčkovo ir Natalijos Mankovskajos, Algio Uždavinio ir Stasio Mostauskio straipsniuose daug dėmesio skiriama teorinėms ir metodologinėms dabartinės estetikos ir meno filosofijos problemoms.

Antroje dalyje Algio Mickūno, Chantal Maillard, Andriaus Tamoševičiaus, Marilyn Stokstad, Žilvinės Gaižutytės-Filipavičienės, Žilvino Svirario, Nidos Gaidauskienės, Ingos Laužonytės straipsniuose aptariamos įvairios estetikos, meno filosofijos raidos peripetijos ir meno esmės apmąstymo teorijos.

Trečioje knygos dalyje Hidemichi Tanakos, Vladimiro Maliavino, Loretos Poškaitės, Linos Gotautės, Gabrielės Kemėšytės, Aušros Barkero, Dalius Aleksandravičiūtės tekstuose gvildenamos aktualios komparatyvistinės ir Rytų tautų kinų, japonų, islamo estetikos, meno filosofijos ir meno istorijos problemos.

Knygos „Priedo“ skelbiama kultinio André Malraux veikalo „Įsivaizduojamasis muziejus“ IV dalis.

Tikimės, kad šis solidžios apimties straipsnių rinkinys susilauks įvairių humanitarinių disciplinų specialistų, kultūros darbuotojų, menininkų dėmesio ir skatins geriau pažinti Rytų tautų kultūros, estetikos, meno filosofijos ir meno tradicijas. Kviečiame visus bendradarbiauti ir išsakyti savo nuomonę apie leidinį ir atskirus jame skelbiamus tekstus. Tam tikslui knygos pabaigoje greta autorių pristatymo pateikiame ir elektroninius jų adresus.

Dėkojame leidinio leidybą finansavusiam filosofui ir mecenatui dr. Žilvinui Svirariui, recenzentams akad. Algirdui Gaižučiui, prof. Rūtai Brūzgienei, doc. Jolantai Zabulytei ir visiems, prisidėjusiems prie šios knygos parengimo ir išleidimo.

Sudarytojas ir mokslinis redaktorius akad. Antanas Andrijauskas